

JULKAISTU NUMEROSSA 2/2012
TEEMAT

Alkoholin ja lääkkeiden yhteisvaikutukset

Annikka Kalliokoski

Alkoholin samanaikainen käyttö keskushermostoa lamaavien lääkkeiden kanssa on vaarallista. Alkoholi voi tehostaa liiallisesti verensokeria alentavien lääkkeiden vaikutusta ja lisätä metformiiniin liittyvän maitohappoasidoosin vaaraa. Antabusreaktio liittyy disulfiraamiin, muiden lääkkeiden kohdalla se lienee harvinaista.

Alkoholin kulutus lisääntyy kesäisin. Alkoholin kohtuullinen käyttö, kuten satunnainen saunaolut tai viinilasillinen aterian yhteydessä, ei yleensä vaikuta lääkkeiden tehoon tai aiheuta haittavaikutuksia. Alkoholilla voi kuitenkin olla sekä farmakodynaamisia että -kineettisiä yhteisvaikutuksia silloin, kun sitä käytetään suurempia määriä tai jatkuvasti (taulukko 1).

Alkoholien suurkulutus voi olla ongelma melkein kaikkien lääkkeiden kanssa. Esimerkiksi parasetamolin maksahaitat ja tulehduskipulääkkeiden ruuansulatuskanavaan kohdistuvat haitat voivat voimistua. Verenohennuslääkkeiden käyttö voi olla vaarallista alkoholistille muun muassa lääkkeenoton epäsäännöllisyyksien ja suurentuneen onnettomuusvaaran vuoksi.

Pitkäaikainen alkoholinkäyttö indusoi CYP2E1-entsyymiä. Parasetamolin maksatoksinen metaboliitti syntyy pääosin juuri CYP2E1-välitteisesti (Nurminen 2012). Siksi alkoholia säännöllisesti käyttävällä on suurentunut vaara saada parasetamoliin liittyvä maksavaurio. Alkoholien aiheuttaman CYP2E1-induktion ei tiedetä merkittävästi muuttavan muiden lääkkeiden vaikutuksia.

Taulukko 1. Mahdollisia lääkkeiden yhteisvaikutuksia alkoholien kanssa.

Lääke	Yhteisvaikutus
Keskushermostoa lamaavat lääkeaineet, kuten nukahtamis- ja unilääkkeet, opioidit, väsyttävät psykoosilääkkeet ja lihasrelaksantit.	Farmakodynaaminen yhteisvaikutus: keskushermostolama, jonka oireita ovat sekavuus ja tajunnantason lasku, hengityspysähdys.
Disulfiraami (Antabus)	Antabusreaktio: punoitus kasvoilla, pahoinvointi, hikoilu, verenpaineen lasku sekä tihentynyt tai hidastunut syke.
Metronidatsoli	Yhteisvaikutuksen mekanismi ei tiedossa. Antabusreaktion kaltaiset oireet.
Tulehduskipulääkkeet	Ruuansulatuskanavan verenvuotojen vaara lisääntyy.
Parasetamoli	Alkoholi lisää parasetamolin maksatoksisen metaboliitin määrää. Maksavaurion vaara kasvaa.
Maksahaittoja aiheuttavat lääkkeet (esimerkiksi metotreksaatti)	Maksahaittojen vaara kasvaa.
Diabeteslääkkeet (insuliini ja sulfonyyliureat)	Verensokeria laskevan vaikutuksen voimistuminen.
Metformiini	Maitohapposidoosin vaara suurenee.
Verenpainelääkkeet ja nitraatit	Verenpainetta laskevan vaikutuksen voimistuminen.
Iholle käytetty pimekrolimuusi ja takrolimuusi	Kasvojen punoitus tai ihoärsytys alkoholin nauttimisen jälkeen.

Keskushermostoa lamaavien lääkkeiden vaikutus voi tehostua

Tavallisimpiin alkoholien farmakodynaamisiin yhteisvaikutuksiin kuuluu keskushermostoa lamaavien lääkkeiden vaikutuksen tehostuminen. Keskushermostolamaa aiheuttavien lääkkeiden käyttäjien ei kannattaisi käyttää alkoholia lainkaan, koska seurauksena voi olla sekavuutta, joka puolestaan johtaa onnettomuusriskin suurenemiseen.

Uni- ja nukahtamislääkkeinä käytetyt bentsodiatsepiinit ja niitä muistuttavat lääkkeet aiheuttavat yksinään vain harvoin kuolemaan johtavia myrkytyksiä. Vakavissa myrkytyksissä alkoholi on yleensä ollut mukana. Alkoholien nauttiminen lisää keskushermostolamaa ja seurauksena voi olla hengityspysähdys.

Alkoholi lisää myös väsyttävien psykoosilääkkeiden myrkyllisyyttä. Kipulääkkeinä käytettävien opioidien hengitystä lamaava vaikutus voi myös korostua alkoholien käytön yhteydessä. Oksikodonia

sisältävän depotvalmisteen käytön aikana kielletään kokonaan alkoholin käyttö, koska se nopeuttaa oksikodonin vapautumista lääkevalmisteesta. Myös lihasrelaksanttien käyttö samanaikaisesti alkoholin kanssa lisää keskushermostolaman vaaraa.

Varovaisuutta myös diabetes- ja verenpainelääkkeiden kanssa

Alkoholinkäytön yhteydessä verensokeria alentavien lääkkeiden vaikutus voi tehostua liiallisesti. Erityisesti tulevat kyseeseen insuliinit, sulfonyyliureat (kuten glimepiridi ja repaglinidi). Alkoholi on ollut Fimeaan ilmoitettujen metformiinin maitohappoasidoosien tavallisin altistava tekijä yhdessä munuaisten tai maksan vajaatoiminnan kanssa (Kalliokoski 2011).

Alkoholia runsaasti käyttävillä verenpaine on korkeampi kuin vähän juovilla tai kokonaan raittiilla. Alkoholi voi joko tehostaa tai heikentää verenpainelääkkeen vaikutusta. Alkoholi lisää ortostaattisen hypotension vaaraa myös henkilöillä, jotka käyttävät sepelvaltimotaudin hoitoon nitraatteja.

Antabusreaktio

Alkoholi hajoaa alkoholidehydrogenaasin välityksellä ensin asetaldehidiksi ja edelleen aldehydidehydrogenaasin välityksellä etikkahapoksi. Disulfiraami (Antabus) estää aldehydidehydrogenaasia, jolloin elimistöön kertyy ylimäärin asetaldehydiä. Tämän seurauksena syntyvät antabusreaktion oireet (taulukko 1). Vaikutus voi kestää 1–2 viikkoa hoidon loppumisen jälkeen.

Yleensä antibioottikuurien aikana voi käyttää alkoholia kohtuullisesti. Poikkeuksena on mainittu metronidatsoli (Flagyl ja Trikozol), jonka käytön yhteydessä on ilmoitettu antabusreaktion kaltaisia oireita ja siksi metronidatsolikuurin aikana kehoitetaan olemaan käyttämättä alkoholia. Terveillä vapaaehtoisilla miehillä tehdyssä tutkimuksessa ei löytynyt tukea ilmiölle (Jang ja Harris 2007).

Viisainta lienee kuitenkin olla käyttämättä alkoholia metronidatsolihoitoa aikana valmisteyhteenvedon ohjeiden mukaisesti. Valmisteyhteenvedot ovat muutenkin hyvä tietolähde, kun selvittää, soveltuuko alkoholi lääkityksen kanssa yhdessä käytettäväksi. Terveystieteen Sfinx-yhteisvaikutustietokannasta löytyy myös joitakin alkoholi–lääke-yhteisvaikutuksia.

Annikka Kalliokoski

LKT, kliinisen farmakologian ja lääkehoidon erikoislääkäri
Ylilääkäri, Fimea

LISÄÄ AIHEESTA

Uutta lääkkeitä: Nalmefeeni

(http://sic.fimea.fi/1_2013/nalmefeeni)

KIRJALLISUUTTA

Jang GR ja Harris RZ. **Drug interactions involving ethanol and alcoholic beverages**. Expert Opin Drug Metab Toxicol 2007; 3(5): 719–31.

Kalliokoski A. **Metformiini ja maitohappoasidoosi – varo viinaa!** Sic!-verkkolehti 1/2011 (julkaistu 10.3.2011).

Nurminen ML. **Hyvä paha parasetamoli**. Sic! 2012; 2(1): 37–8.